

Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)

Građani i građanke Severnog Kosova o Sporazumu o pravosuđu – očekivanja i nedoumice

Izveštaj istraživanja sprovedenog u okviru projekta Monitoring reforme pravosuđa na severu Kosova, podržanog od strane Nacionalne zadužbine za demokratiju (NED)

Severna Mitrovica, decembar, 2015

Građani i građanke Severnog Kosova o Sporazumu o pravosuđu – očekivanja i nedoumice

Marina Dogandžić, Miloš Kabašić

Centar za zastupanje demokratske kulture, uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju realizuje projekat **Monitoring reforme pravosuđa na severu Kosova**¹ koji podrazumeva praćenje primene Sporazuma o pravosuđu i rada novoosnovanog suda u Mitrovici i to kroz povećano učešće građana/ki i aktivista/kinja civilnog društva, kao i omogućavanje građanima/kama i studentima/njama Pravnog fakulteta da prate rad novoosnovanog suda.

U okviru projekta sprovedeno je kvalitativno deskriptivno istraživanje koje ima za cilj da se ispita nivo i kvalitet informisanosti građana i građanki na Severnom Kosovu o Sporazumu o pravosuđu, donesenom u okviru pregovaračkog procesa između Beograda i Prištine, tzv. Briselskih pregovora. Dobijeni rezultati poslužiće za koncipiranje javnih debata i okruglih stolova kojim ACDC teži da obezbedi veću informisanost građana/ki, kao i transparentnost samog procesa primene Sporazuma o pravosuđu.

Stavovi izneti u izveštaju istraživanja su odgovornost Centra za zastupanje demokratske kulture i ne odražavaju stavove Nacionalne zadužbine za demokratiju.

Na fotografiji na naslovnoj strani je predstavljena panorama Severne Mitrovice. Fotografija je preuzeta sa “Wikimedije Komons - slobodnog medijskog repozitorijuma” .

¹ Dodatne informacije o projektu se mogu naći na internet stranici Centra za zastupanje demokratske kulture: www.acdc-kosovo.org

Sadržaj

Uvod.....	4
Sažetak	6
Način istraživanja.....	8
Rezultati istraživanja.....	10
Zaključak i preporuke	18
Prilozi.....	19

Uvod

Nakon završetka konflikta, ali i neuspešnih pregovora o statusu Kosova od novembra 2005, kada je specijalni izaslanik generalnog sekretara UN Marti Ahtisari imenovan da vodi pregovore o statusu Kosova, do marta 2007. godine, Skupština Kosova proglašava nezavisnost² 17. februara, 2008 godine. Na vanrednoj sednici idućeg dana, Skupština Srbije potvrđuje odluku Vlade o poništavanju jednostranog proglašavanja nezavisnosti Kosova – 225 od ukupno 234 prisutnih poslanika je prihvatilo predlog Vlade Srbije, suzdržani su bili Liberalno-demokratska stranka, Savez vojvođanskih Mađara i Liga socijaldemokrata Vojvodine. Sa druge strane, reakcija međunarodne zajednice je mogla da se sumira u dve osnovne kategorije odgovora: a) zemlje koje će u narednom periodu priznati Kosovo kao nezavisnu državu smatraju da se priznanjem želi okončati dugogodišnja neizvesnost i nestabilnost ... da se ne može zaustaviti tok istorije ... da se samo tako mogu postaviti osnove za evropsku budućnost i Kosova i Srbije; b) sa druge strane, zemlje koje neće priznati nezavisnost Kosova smatraju da se pitanja teritorijalnog integriteta jedne države moraju rešavati pregovorima i zajedničkim odlukama ... da ovaj jednostrani čin predstavlja kršenje međunarodnog prava ... da će ovaj čin izazvati slične reakcije u celom svetu.

² Za deklaraciju o nezavisnosti, glasalo je 119 poslanika, dok svih 10 poslanika iz srpske zajednice nije bilo prisutno tokom glasanja: http://www.assembly-kosova.org/common/docs/proc/trans_s_2008_02_17_al.pdf

Nakon ovog ključnog momenta Evropska unija postaje sve više odgovorna za izgradnju parlamentarne demokratije na Kosovu, a od 9. septembra 2010. godine postaje odgovorna i za posredovanje u procesu dijaloga između Beograda i Prištine koji je pokrenut na osnovu Rezolucije Generalne skupštine Ujedinjenih nacija A/RES/64/298. Tehnički dijalog će u prvom periodu biti vođen u vezi sa pitanjima matičnih knjiga, slobode kretanja, carinskog pečata, katastra, funkcionisanja CEFT-e, univerzitetskih diploma, integrisane kontrole administrativne linije, regionalnog predstavljanja i saradnje³, i to sa ciljem: a) promovisanja saradnje; b) postizanja progressa u procesu pristupanja Evropskoj uniji i c) poboljšanja života ljudi⁴. Dalji dijalog Beograda i Prištine će biti usko povezan sa postupnim koracima u pristupanju Evropskoj uniji. Tako Srbija dobija status kandidata 1. marta, 2012. godine, a već u avgustu Suzana Grubješić, tadašnja potpredsednica Vlade Srbije zadužena za evropske integracije, u zajedničkom obraćanju medijima sa evropskim komesarom za proširenje Štefanom File, najavljuje da je "Srbija spremna i za početak dijaloga na visokom političkom nivou, koji je, prema njenim rečima jedini način za postizanje dugoročnog i održivog rešenja između Srba i Albanaca".⁵ Sa druge strane, u septembru 2012. godine, okončava se međunarodni nadzor nezavisnosti Kosova, te je konsekvntno Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa ("Briselski sporazum"), potpisan 19. aprila, 2013. godine.

Tekst Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa sadrži tačku 10 kojom se pregovaračke strane obavezuju da se sudske vlasti Republike Srbije na teritoriji Kosova integrišu u pravni sistem Kosova. Dve godine kasnije, u februaru, 2015. Beograd i Priština potpisuju Sporazum o pravosuđu, a Federika Mogerini, Visoka predstavnica EU za spoljnu i bezbednosnu politiku, komentariše događaj rečima: "Dvojica premijera finalizirali su sporazum o pravdi i pravosuđu na Kosovu, zatvorivši kitično poglavlje primene Briselskog sporazuma, što će suštinski poboljšati živote ljudi na terenu" (RSE, 10.2.2015).

Kako je ova hronologija događaja uticala na svakodnevni život ljudi na Kosovu, u kojoj meri je, nakon dugogodišnjih pregovora, poboljšan život ljudi, šta proces normalizacije znači građanima na Severnom Kosovu, koliko znaju o samom Sporazumu o pravosuđu i njegovoj primeni, koja su njihova očekivanja skoro osam meseci od potpisivanja ovog dokumenta, su neka od pitanja na koja će autori ovog istraživanja pokušati da daju odgovore.

³ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2013/1666-13Lat.pdf

⁴ http://eeas.europa.eu/kosovo/index_en.htm

⁵ <http://www.dw.com/sr/file-ne%C4%87emo-tra%C5%BEiti-dozvolu-beograda-za-kritike/a-16207268>

Sažetak

U okviru projekta Monitoring reforme pravosuđa na severu Kosova, Centar za zastupanje demokratske kulture je u novembru i decembru, 2015. sproveo kvalitativno deskriptivno istraživanje koje ima za cilj da se ispita nivo i kvalitet informisanosti, kao i stav građana i građanki na Severnom Kosovu o Sporazumu o pravosuđu, donesenom u okviru pregovaračkog procesa između Beograda i Prištine kako bi se na osnovu dobijenih podataka koncipirao javni dijalog kojim ACDC teži da obezbedi veću informisanost građana/ki, kao i transparentnost samog procesa primene Sporazuma o pravosuđu.

Kako bi došli do zaključaka koji obuhvataju i kognitivni i emotivni aspekt stavova u odnosu na temu istraživanja, podaci su prikupljeni u sledećim oblastima:

- nivo i kvalitet informisanosti o briselskom pregovaračkom procesu generalno
- nivo i kvalitet informisanosti o Sporazumu o pravosuđu;
- stavovi o briselskom pregovaračkom procesu generalno, kao i stavove o Sporazumu o pravosuđu;
- stavovi i percepcija o primeni Sporazuma o pravosuđu;
- stavovi i percepcija o radu postojećih pravosudnih organa;
- stavovi i očekivanja o budućem radu organa integrisanog pravosuđa.

Zaključci istraživanja su sledeći:

- Iako 60% ispitanika redovno prati pregovarački proces između Beograda i Prištine, mali broj je upoznat sa dokumentima koji su osnova ili bliže regulišu pojedinačne dogovore. Sam Sporazum o pravosuđu je pročitao tek 12% ispitanika.
- Građani Severnog Kosova nisu ubeđeni da se dijalog vodi zbog njih, samo 16% ispitanika smatra da je cilj postizanja Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa da se građanima olakša svakodnevni život.
- Samo 7% građana Severnog Kosova već vidi pozitivne posledice Sporazuma o pravosuđu na svakodnevni život ljudi. Upitani o očekivanju i budućoj perspektivi („Da li građani na severu Kosova misle da će Sporazum o pravosuđu poboljšati njihov svakodnevni život?“), procenat potvrđenih odgovora se povećava za svega 1% .
- Samo 10% ispitanika smatra da je Sporazum o pravosuđu primenljiv u praksi. 47% ispitanika smatra da ne postoji bazični preduslov, tj. politička volja Prištine za primenu, s jedne strane, nešto je manji broj (35,6%) onih koji smatraju da ne postoji politička volja

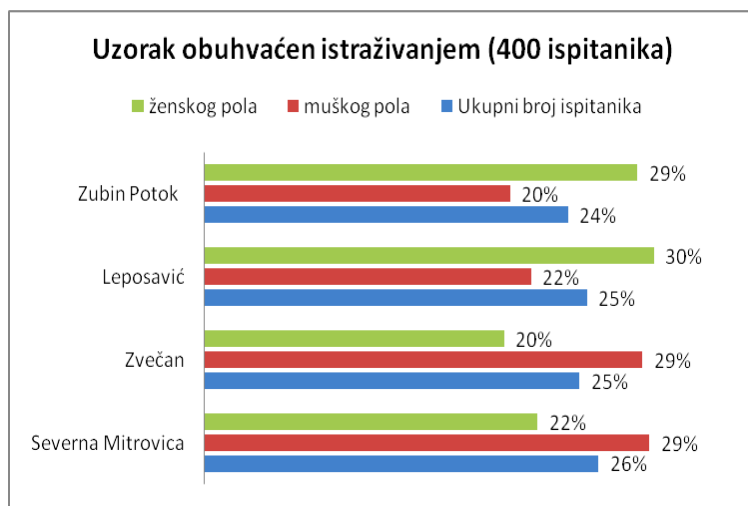
Beograda za primenu, sa druge strane. Tri najčešće pominjana konkretna izazova kada je u pitanju primena Sporazuma o pravosuđu su: nedovoljni broj srpskih sudija koji bi radili u integrisanim sudovima, veliki broj zaostalih nerešenih slučajeva i nepriznavanje diploma. A 40% ispitanika smatra da se Sporazum o pravosuđu nikada neće u potpunosti sprovesti.

- Preovlađuje stav da građani nemaju moć da utiču na proces pregovora i primene Sporazuma o pravosuđu. Građani na Severnom Kosovu smatraju da ni srpska, ni albanska šira zajednica nisu aktivno uključene u ovaj proces. A samo 0,8% ispitanika smatra da su građani u potpunosti informisani o primeni Sporazuma o pravosuđu.
- Građani Severnog Kosova uglavnom nemaju dovoljno informacija o trenutnim nadležnostima postojećih pravosudnih organa oba političko-pravna sistema i iskazuju visok nivo nepoverenja prevashodno u kosovske i međunarodne pravosudne institucije. Nivo poverenja je nešto veći u institucije Srbije.
- Poverenje u budući rad integrisanog pravosuđa ostaje na niskom nivou, a 64% ispitanika ne zna da li se građani Kosova mogu obratiti nekoj međunarodnoj instanci ako su im prava ugrožena.

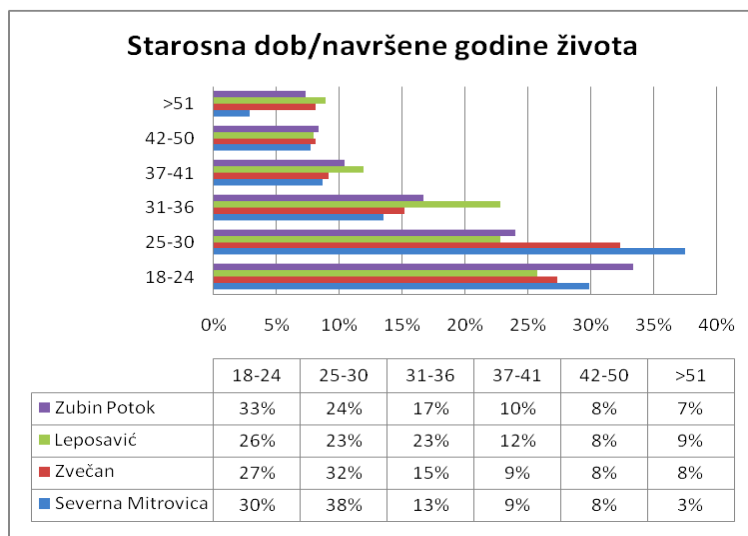
Ključne reči: Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa, Sporazum o pravosuđu, integracija pravosuđa, povrenje, Severno Kosovo.

Način istraživanja

Istraživanje je sprovedeno u opštinama Leposavić, Severna Mitrovica, Zubin Potok i Zvečan tokom novembra i decembra meseca 2015. godine, i to na slučajnom uzorku od 400 ispitanika stratifikovanom po mestu stanovanja, polu i starosnoj dobi. Vodio se računa o približno jednakoj zastupljenosti ispitanika po opštinama, kao i jednakoj zastupljenosti ispitanika oba pola/roda u svakoj opštini.

Najveći deo uzorka čine ispitanici mlađe starosne dobi (18-30), s obzirom da je praktična primena istraživanja da se rezultati koriste kao osnova za koncipiranje javnih edukativnih programa koji treba da obezbede informacije i bolje razumevanje Sporazuma o pravosuđu i njegove primene, koji su namenjeni studentskoj i/ili mladoj populaciji. U skladu sa tim, najveći procenat ispitanika pripada kategoriji studenata koji su pretežno nezaposleni:

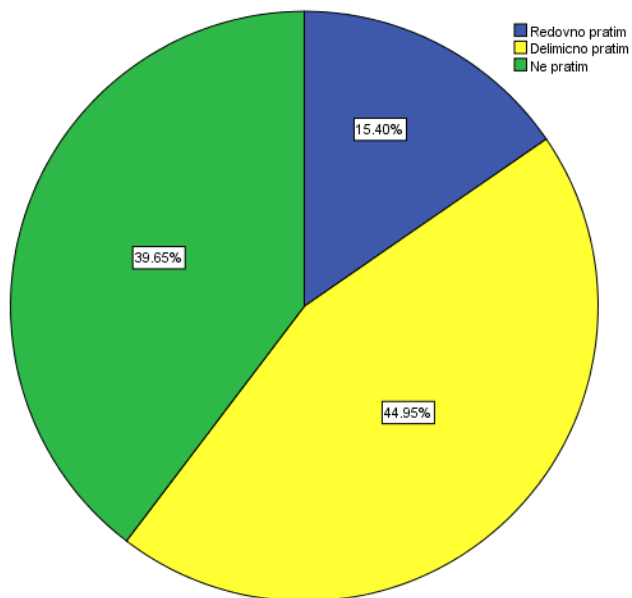
Obrazovanje (%)	Završena osnovna škola	Završena srednja škola	Osnovne studije (u toku)	Osnovne studije (završene)	Postdiplomske studije (u toku)	Postdiplomske studije (završene)
	2,5	28,75	30,5	26,75%	7	4,5
Radni status (%)	Nezaposlen/a	Zaposlen/a u javnom sekt.	Zaposlen/a u privatnom s.	Zaposlen/a u NVO	Vlasnik/ca biznisa	Penzioner/ka
	41,25	19,75	17	8	9,25	3,5

Merni instrument je dizajniran u vidu upitnika, a skup pitanja je formulisan na osnovu preliminarno sprovedenih polustrukturisanih intervjua sa relevantnim akterima, direktno uključenim u proces integracije pravosuđa, sa ciljem da se sakupe sledeće kategorije podataka: 1) sociodemografski podaci; 2) nivo i kvalitet informisanosti o briselskom pregovaračkom procesu generalno; 3) nivo i kvalitet informisanosti o Sporazumu o pravosuđu; 4) stavovi o briselskom pregovaračkom procesu generalno, kao i stavovi o Sporazumu o pravosuđu; 5) stavovi i percepcija o primeni Sporazuma o pravosuđu; 6) stavovi i percepcija o radu postojećih pravosudnih organa i 7) stavovi i očekivanja o budućem radu organa integrisanog pravosuđa. Merni instrument kombinuje tipove pitanja i sadrži: dihotomna, pitanja koja mere kontinuitet na petostepenoj skali, pitanja koja pokazuju rang i pitanja otvorenog tipa kako bi se bolje razumela dublja motivacija za iskazane stavove. Preliminarno testiranje i validacija upitnika nije izvršena.

Dobijeni podaci su deskriptivnom statističkom analizom obrađeni na nominalnom i ordinalnom nivou merenja i pretežno su prikazani kroz frekvenciju/učestalost i relativnu frekvenciju. Tokom interpretacije rezultata nisu korišćeni sekundarni podaci. U ovom izveštaju podaci će biti pretežno prikazani kroz varijaciju pojedinačnih varijabli kao i kovarijaciju više varijabli koje su relevantne sa aspekta cilja istraživanja. Celokupna baza podataka je dostupna u prilogu izveštaju kako bi čitaoci mogli sami istražiti relacije između podataka za koje su zainteresovani, a koje nisu prikazane u izveštaju. Statistički program koji je korišćen za obradu podataka je SPSS (Statistical Package for the Social Sciences – Statistički paket za socijalne nauke).

Rezultati istraživanja

Neki od uvida koji obezbeđuje istraživanje na osnovu ispitivanih kategorija podataka su sledeći:

Kako je prikazano na dijagramu, **više od polovine ispitanika redovno ili delimično prati pregovarački proces između Beograda i Prištine. Ipak, mali broj je upoznat sa dokumentima koji su osnova ili bliže regulišu pojedinačne dogovore.** Tako je 25% ispitanika pročitao "Ahtisarijev plan", 28% njih je pročitao Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine. Sam Sporazum o pravosuđu je pročitao samo 12% ispitanjika, a Plan primene sporazuma o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine pročitao je svega 15% njih.

Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa, ispitanici ne doživljavaju kao sredstvo kojim bi se građanima olakšao svakodnevni život, u tome sa o 16% ispitanika vdi uzrok njegovom postizanju:

Još manji broj (6%) je onih koji smatraju da se od 2013. godine ovaj cilj (poboljšanje života ljudi) i ostvaruje (70% smatra da građanima nije olakšan život, a 24% odgovara da nisu sigurni). Samo 11% njih smatra da je "Briselskim sporazumom" unapređeno poštovanje građanskih prava, dok 10% ispitanika smatra da sporazum unapredio poštovanje kolektivnih prava.

Upitani da li su upoznati sa tekstom **Sporazuma o pravosuđu**, bilo da su pročitali sam sporazum ili su upoznati kroz interpretaciju iz medija ili izjava zvaničnika, 21% odgovara potvrdno. Ipak, čak i deo ispitanika koji nije upoznat sa tekstom Sporazuma odgovara da ne podržava ovaj dokument (51,6% ne podržava sporazum u potpunosti). Ovaj broj, zajedno sa procentom onih koji ga ne podržavaju delimično (39,1%) iznosi skoro 91%. Kada su upitani o efektima Sporazuma o pravosuđu na život ljudi, samo 7, 02% ispitanika odgovara pozitivno na pitanje: "Da li je do ovog trenutka sporazum o pravosuđu poboljšao svakodnevni život građana na severnom Kosovu?". Upitani o očekivanju i budućoj perspektivi („Da li građani na severu Kosova misle da će sporazum o pravosuđu poboljšati njihov svakodnevni život?“), procenat potvrdnih odgovora se povećava za svega 1% (8,31%). Oni koji smatraju da se ovo neće desiti ni u budućnosti čine 54,16% ispitanika, a oni koji nisu sigurni čine 37,53%.

Samo 10,8% ispitanika smatra da je Sporazum o pravosuđu primenljiv u praksi. 47% ispitanika smatra da ne postoji bazični preduslov, tj. politička volja Prištine za primenu, s jedne strane, nešto je manji broj (35,6%) onih koji smatraju da ne postoji politička volja Beograda za primenu, sa druge strane. Čak 41% ispitanika smatra da se sporazum nikada neće u potpunosti sprovesti.

Upitani da daju procenu o nivou aktivne uključenosti srpske i albanske šire zajednice u proces pregovora i primene Sporazuma o pravosuđu, ispitanici odgovaraju sledeće:

Upitani da daju procenu **o nivou aktivne uključenosti srpske i albanske šire zajednice u proces pregovora i primene Sporazuma o pravosuđu**, ispitanici odgovaraju sledeće:

Da li je srpska/albanska šira zajednica aktivno uključena uključena u proces pregovora i primene Sporazuma o pravosuđu?	DA %	NE %	Ne znam
Srpska šira zajednica	9.07	56.68	34.26
Albanska šira zajednica	11.70	40.2	48.09

Sledeće pitanje ("**šta šira albanska zajednica misli o Sporazumu o pravosuđu**") je postavljeno sa namerom: a) da se dobije uvid u motivaciju i pozadinu stavova dobijenih na prethodni set pitanja, b) služi kao kontrolno pitanje u situacijama davanja socijalno poželjnih odgovora i tendencije davanja ekstremnih odgovora i c) da se posredno zaključi o ne/postojanju komunikacije same dve zajednice. Sledeće kategorije odgovora su dobijene:

- Najveći broj ispitanika odgovara da ne zna, nije upućena, ne interesuje ih šta albanska zajednica misli.

- Jedan broj ispitanika smatra da albanska zajednica misli pozitivno o SPu. I to zato: što se time “zaokružuje kosovska državnost, širi suverenitet”, ili s druge strane zato što se SP vidi kao instrument u pridruživanju Evropskoj uniji.
- Jedan broj smatra da albanska zajednica misli da je SP loš: “jer je potpisan u korist Beograda”; jer im ne odgovara vladavina prava koja ograničava privilegije većinske zajednice; njime Kosovo “gubi suverenitet”; nije ustavan “što se može zaključiti na osnovu protesta opozicije”, ne odgovara im dogovor o broju sudija/tužilaca na osnovu etničke pripadnosti, da je “netransparentan i da se time štiti sever”.
- Preostali ispitanici smatraju da albanska zajednica ne zna dovoljno o sporazumu, da nije informisana (“Verujem da kada bi bila u dovoljnoj meri upoznata sa sadržajem, da bi ga većina podržala, zato što se na taj način ukidaju sudske institucije koje su funkcionisale po sistemu i zakonima Srbije i stavljaju pod sistem pravosuđa Kosova”), ali i da ih “niko ništa ne pita”.

Upitani šta šira srpska zajednica misli o Sporazumu o pravosuđu, odgovorili su u pretežno tri kategorije:

- “Nemaju poverenje” u Sporazum o pravosuđu i njegovoj primeni, “uplašeni”, “skeptični”, “zbunjeni”. Nemaju dovoljno informacija i “niko ih ništa ne pita”.
- Većina ispitanika smatra da je mišljenje srpske zajednice o SPu negativno jer “dovodi do gašenja srpskih institucija”, da je neustavan; da, iako je vladavina prava potrebna, primena SPa to neće obezbediti i građanima neće biti ništa bolje zbog moguće zloupotrebe od strane Prištine, političkog uticaja, pristrasnosti sudija; srpskim sudijama je u nadležnost data samo prvostepena praksa i dr.
- Oni koji smatraju da srpska zajednica doživljava SP pozitivno, navode sledeće razloge : primena SPa će doneti nova radna mesta, poboljšati položaj Srba, bolje regulisati zakon, da će konačno Srbi ostvariti tako svoja prava, da će olakšati i poboljšati svakodnevni život građana na Severnom Kosovu.

Više od polovine ispitanika smatra da Evropska unija i Priština, nisu konsultovale potrebe građana Severnog Kosova prilikom potpisivanja Sporazuma o pravosuđu, nije značajna razlika ni kada je u pitanju Beograd:

Da li su Beograd/Priština/EU uzeli u obzir potrebe građana na severu Kosova prilikom potpisivanja Sporazuma o pravosuđu	DA %	NE %	Ne znam
Beograd	23.56	47.52	28.82
Priština	8.54	56.78	34.67
Evropska unija	9.6	52.78	37.63

Sledeća serija stavki se odnosi na eventualne **izazove** na koje se može naići tokom primene Sporazuma o pravosuđu. Ispitanici su upitani da, na osnovu dosadašnjih informacija i iskustva, odgovore na svaku od stavki tako što će odabrati jedan od tri ponuđena odgovora: a) Da, b) Možda/moguće/nisam siguran-na i c) Ne. Odgovori su prikazani u tabeli:

Po vašem mišljenju, da li će sledeće stavke predstavljati izazov u primeni Sporazuma o pravosuđu?	DA %	Možda %	Ne %
Nedostatak sredstava za smeštaj i opremanje sudova i tužilaštva	34.01	44.16	21.83
Nedovoljni broj srpskih sudija koji treba da se integrišu u kosovsko pravosuđe	56.03	33.67	10.30
Nedovoljni broj srpskih tužilaca koji treba da se integrišu u kosovsko pravosuđe	59.3	31.66	9.05
Specijalni zakon o penziji	43.94	44.7	11.36
Nepriznavanje diploma pravnicima koji su završili studije na UPKM nakon 1999te godine	58.94	33.25	7.81
Nedovoljni broj srpskih notara koji rade u kosovskom pravosudnom sistemu	51.01	37.37	11.62
Nedovoljni broj srpskih advokata koji rade u kosovskom pravosudnom sistemu	61.56	30.9	7.54
Upotreba svih zvaničnih jezika na Kosovu	60.8	29.4	9.8
Upotreba ćiriličnog pisma	53.15	30.73	16.12
Nedovoljni broj sudskih tumača	49.62	38.29	12.09
Veliki broj zaostalih nerešenih slučajeva	68.34	24.62	7.04
Promena Zakona o amnestiji	50.38	40.25	9.37
Verifikacija odluka pravosudnih organa RS od strane KS organa	55.56	35.1	9.34
Nedostatak političke volje Beograda za primenu SPa	39.45	44.22	16.33
Nedostatak političke volje Prištine za primenu SPa	51.26	38.69	10.05
Opozicija u Skupštini Kosova	48.24	36.18	15.58
Nemogućnost integracije celokupnog administrativnog osoblja trenutno zaposlenog u srpskom pravosuđu	57	32.57	10.43

Na pitanje otvorenog tipa šta će najviše predstavljati izazov u primeni Sporazuma o pravosuđu, ispitanici koji su mogli da daju samo jedan odgovor, su se najčešće odlučivali za sledeće:

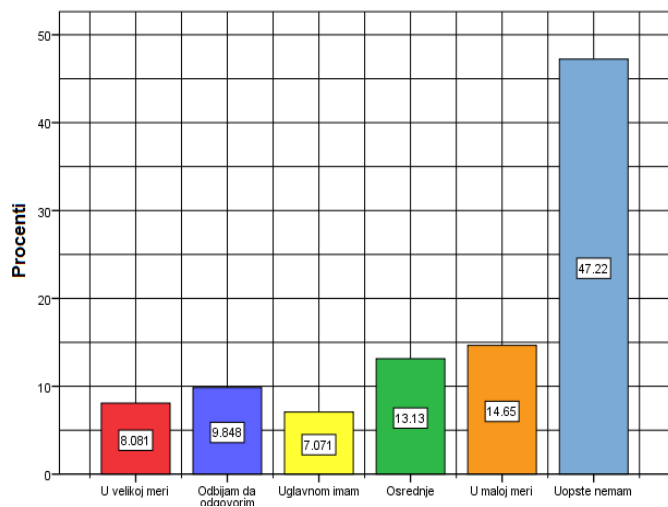
1. Nedovoljni broj srpskih sudija
2. Veliki broj zaostalih nerešenih slučajeva
3. Nepriznavanje diploma

Mereći **nivo poverenja u dosadašnji rad svih organa pravosuđa** koji su aktivni na Severnom Kosovu, autori istraživanja su želeli da saznaju: da li postoji (i kolika je) razlika u poverenju koji su, na osnovu informacija koje trenutno poseduju, spremni da daju radu budućeg integrisanog

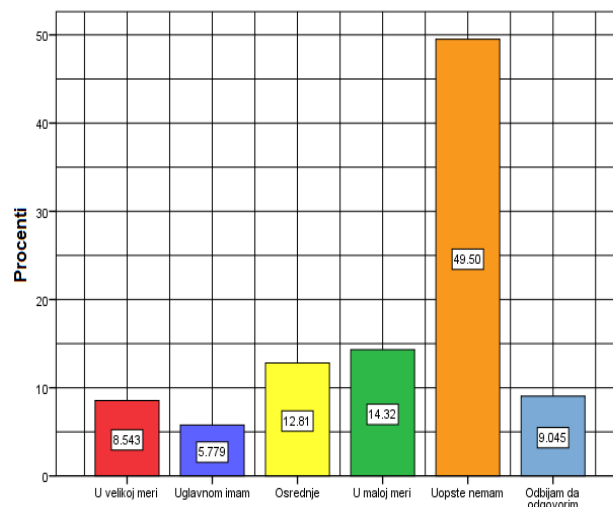
pravosudnog sistema. Kao što se može videti na grafičkim prikazima ispod, nivo poverenja u međunarodne i kosovske institucije ostaje nizak, a mod, tj vrednost koja se najčešće pojavljuje u odgovorima (skoro 50%) je upravo “Uopšte nemam poverenje”. Ravnopravnija je distribucija odgovora kada je u pitanju poverenje koje ispitanici daju Osnovnom sudu u Kosovskoj Mitrovici Republike Srbije, i do 30% njih veruje ili potpuno veruje u rad ove institucije. Sa druge strane, samo 10% ispitanika je u spremno da veruje ili potpuno veruje u rad osnovnog suda u okviru budućeg integrisanog pravosudnog sistema.

Nivo poverenja ispitanika u rad postojećih pojedinačnih pravosudnih organa kao i nivo poverenja u budući rad integrisanog pravosuđa, se može videti na sledećim grafikonima:

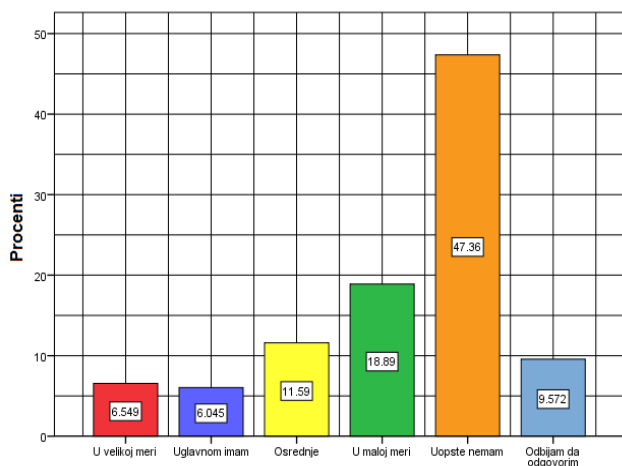
Nivo poverenja u EULEX tužilaštvo:

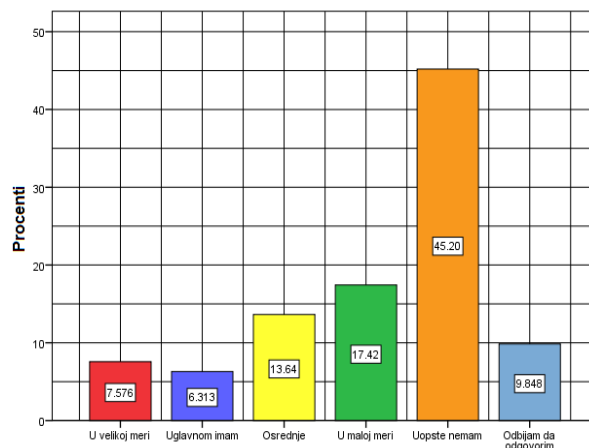
Nivo poverenja u EULEX sudije:

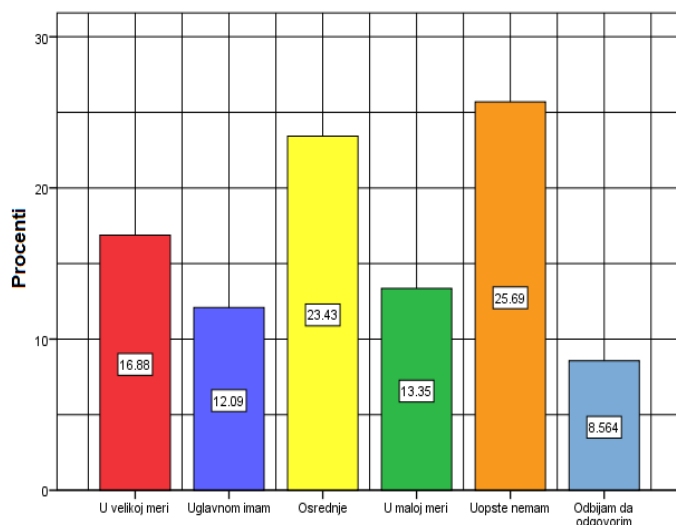
Nivo poverenja u Osnovno tužilaštvo (Vučitrn):

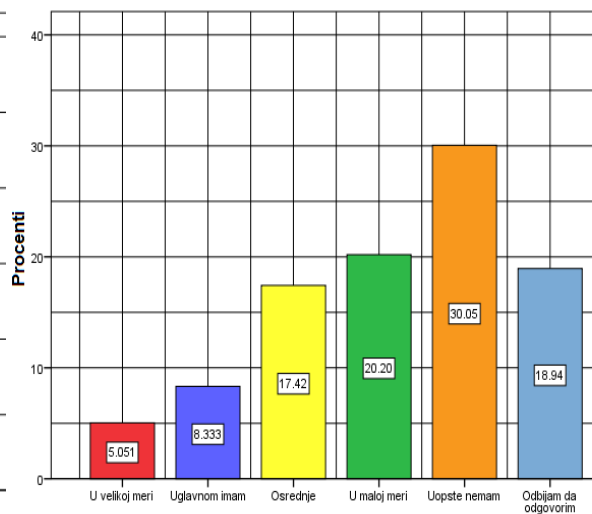
Nivo poverenja u Osnovni sud u Mitrovici (Vučitrn):

Nivo poverenja u Osnovni sud u Kosovskoj Mitrovici (RS):

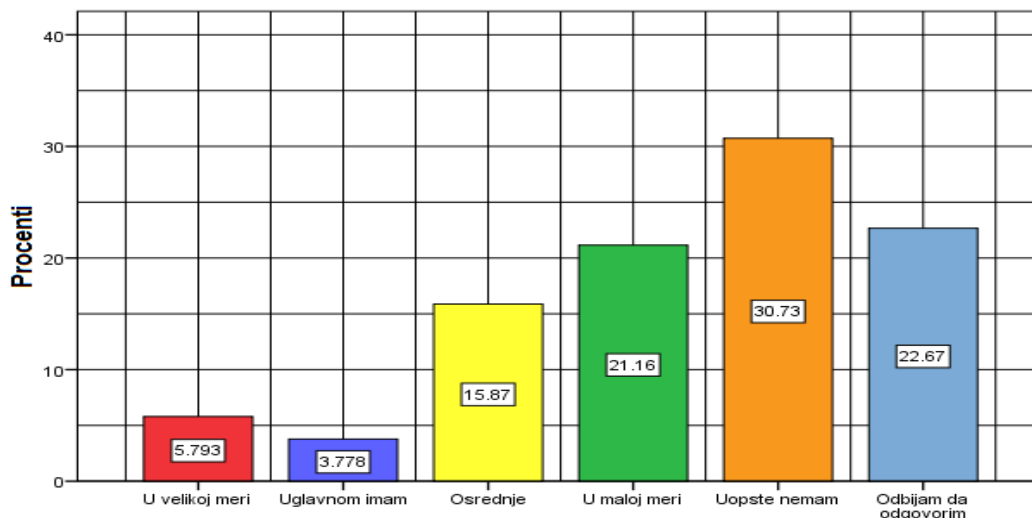

Nivo poverenja u Kancelariju Ombudsmana:

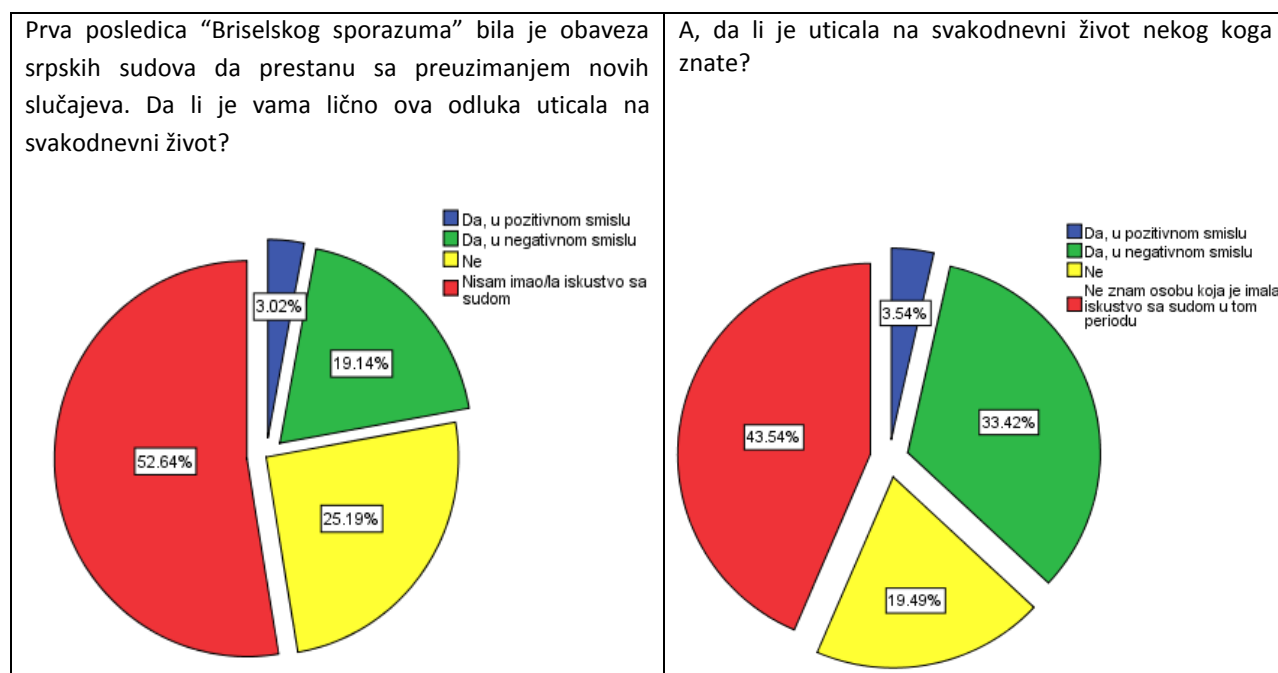
Podaci o nivou poverenja u institucije kao što su: Kancelarija Ombudsmana, Kancelarija zaštitnika žrtava, Apelacioni sud Kosova, Vrhovni sud Kosova i Ustavni sud Kosova, Sudski i Tužilački saveti Kosova, Posebna komora Vrhovnog suda i Notari, ali i podaci proceni nivoa rasprostranjenosti korupcije u pravosudnim institucijama, mogu se naći u prilogu ovom izveštaju (“Prezentacija rezultata”).

Sledeći prikaz pokazuje nivo poverenja koje ispitanici imaju u budući rad Osnovnog suda nakon primene Sporazuma o pravosuđu. Iz njega se može zaključiti da, iako ispitanici poklanjaju veće poverenje Osnovnom sudu u Kosovskoj Mitrovici Republike Srbije, budući Osnovni sud integrisanog pravosudnog sistema dobija pozitivniju ocenu od Osnovnog suda u Mitrovici sa sedištem u Vučitrnu. (Podaci o nivou poverenja u budući rad Apelacionog suda i Osnovnog tužilaštva nakon primene Sporazuma o pravosuđu se takođe mogu naći u prilogu ovom izveštaju, u poglavlju „Prezentacija rezultata“).

Kada je u pitanju poverenje građana, indikativan može biti podatak da 79% ispitanika procenjuje da postoji **politički uticaj** u radu pravosudnih institucija na Kosovu. Takođe, i dalje je veliki procenat ispitanika (54%) koji odgovaraju da ne bi imali poverenje da njihove slučajeve pred sudom vodi sudija/tužilac iz druge etničke zajednice.

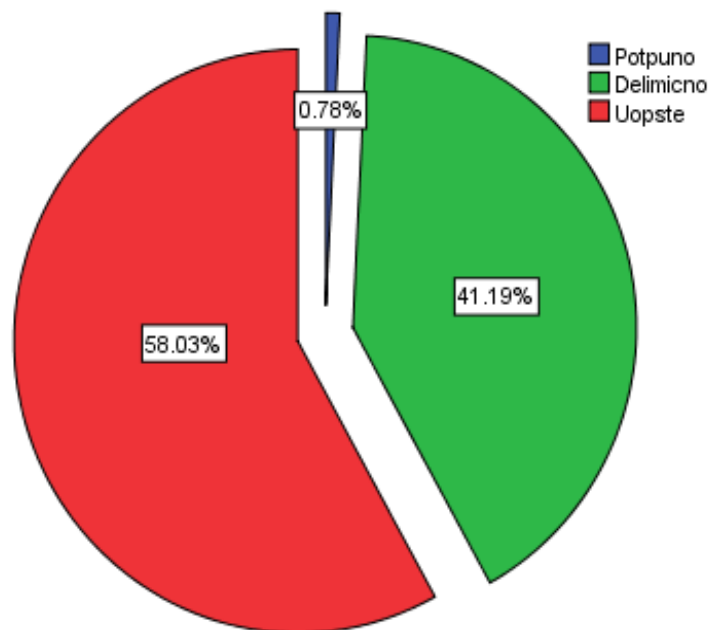
Podaci, dobijeni na sledećim pitanjima, mogu da ukažu na motiv ispitanika da pretežno imaju stav da Sporazum o pravosuđu nije donesen kako bi se poboljšao život građana:

Generalni je utisak da građani Severnog Kosova nisu u dovoljnoj meri nedvosmisleno i pravovremeno informisani o funkcionisanju trenutno operativnog pravosudnog sistema, kao ni o detaljima budućeg funkcionisanja integrisanog pravosuđa:

- 65% ispitanika odgovara da ne zna da li građani Kosova mogu tužiti državu Kosovo nekoj međunarodnoj instanci. Ispitanici koji su odgovorili potvrdno, na sledeće kontrolno pitanje "Kojoj" odgovaraju, između ostalog: KFORu, OEBSu i sl.
- 86% ispitanika ne zna gde će biti sedište Osnovnog suda u integrisanom pravosudnom sistemu. A ispitanici koji su odgovorili da znaju ovu informaciju, na kontrolnom pitanju na kom bi trebalo da daju jedan jedinstveni odgovor, navode da će Osnovni sud biti u npr, zgradi administrativne kancelarije, zgradi Jugobanke, Vučitrnu i sl.
- 91% ispitanika ne zna gde će biti sedište Osnovnog tužilaštva, kao ni odeljenje Apelacionog suda za Sever Kosova;
- 76% ispitanika ne zna sa sigurnošću trenutnu strukturu i mandat pravosudnih institucija na Severu Kosova, tj pred kojim sudom mogu da pokrenu različite postupke;

- Uopšteno, 58% ispitanika smatra da građani nisu uopšte informisani o samom procesu primene Sporazuma o pravosuđu (dijagram pored)
- Ispitanici znaju vrlo malo i o samom procesu primene sporazuma, 78% njih ne zna da li su sudije i tužioci koji će raditi u integrisanom pravosuđu imenovani; 84% ne zna da li je raspisan konkurs za administrativno osoblje budućeg integrisanog pravosuđa; 88% njih ne zna da li je imenovan menadžment i sl.

S obzirom na relativno nizak nivo i kvalitet informisanosti, autori istraživanja su pitali ispitanike da predlože načine koji bi olakšali građanima Severnog Kosova **pristup informacijama** o procesu integrisanja pravosuđa. Dobijeni su sledeći predlozi, od kojih su neki uključeni u preporuke ovog istraživanja:

- Veći angažman nepristrasnih medija u praćenju primene SPa
- Debate, okrugli stolovi, konferencije, javna predavanja
- Izrada priručnika sa osnovnim informacijama
- Redovna zvanična saopštenja odgovornih
- Veća transparentnost procesa
- Pravljenje info biltena na mesečnom nivou
- Dnevni list na srpskom jeziku
- Veća pristupačnost informacijama: i medijima i građanima
- Uključivanje NVO sektora
- Za početak, saopštavanje tačnih informacija
- Interaktivne internet platforme
- Prevodi dokumenata sa zvaničnih sajtova
- TV i radijske emisije
- opštinska administracija da preuzme ulogu informisanja

Zaključak i preporuke

Opšti zaključak koji se može generisati na osnovu istraživanja, a koji se odnosi na Sporazum o pravosuđu i njegovu primenu, je da javnost na Severnom Kosovu zna nedovoljno, raspolaže nepotpunim, opštim, često i netačnim informacijama što izaziva osećanja neizvesnosti, dezorijentisanosti; utiske da predstavljaju sredstvo, pre nego svrhu i cilj dijaloga između Beograda i Prištine, da nisu dovoljno uključeni u proces primene Sporazuma o pravosuđu, da nisu sigurni da li će integrisano pravosuđe služiti građanima i biti oslobođeno političkog uticaja.

Preporuka, bazirana na principima otvorenosti, dijaloga i podele odgovornosti, je sledeća:

Povećati intenzitet učešća građana (posrednog i neposrednog) u procesu primene Sporazuma o pravosuđu, i to kroz:

1. Poboljšan pristup informacijama

1.1. Predlog radnoj grupi za primenu Sporazuma o pravosuđu da imenuje osobu koja će sakupljati i u svakom trenutku prezentovati javnosti informacije o toku primene sporazuma;

1.2. Centar za zastupanje kulture je vodeća organizacija građanskog društva koja svoje delovanje realizuje u oblasti pravosuđa. U skladu sa tim, predlog je da organizacija razvije plan medijacije komunikacije između radne grupe i javnosti koji će uključiti: a) formiranje interaktivne internet podstranice koja će obezbeđivati informacije o toku primene Sporazuma o pravosuđu, i kuključivati formu u okviru koje bi građani mogli da postave pojedinačna pitanja, kao i mogućnost pretplate na obaveštenja putem elektronske pošte, b) priprema i štampanje info biltena na mesečnom nivou koji bi bili distribuirani delu javnosti koji ne koriste prvenstveno internet kao sredstvo informisanja, ali i dostavljani info-pultovima javnih institucija (opštine, Privremeni organ, institucije pravosuđa koje trenutno operišu, odbornici/mesne zajednice i sl);

1.3. Predlog medijima da proaktivno prate primenu Sporazuma o pravosuđu i da izveštavanje, kada god je moguće, uključuje originalne izvore podataka, kako bi se građanima olakšao pristup javnim dokumentima;

2. Javne konsultacije

2.1. Predlog radnoj grupi i nevladinom sektoru da zajedno fasilitiraju tromesečne javne konsultacije sa građanima, uključujući i stručnu javnost, u formi javnih rasprava, okruglih stolova, poziva i omogućavanja davanja predloga i preporuka prilikom donošenja specifičnih odluka i razvijanja specifičnih dokumenata putem elektronske komunikacije i sl. Koordinacioni sastanak sa civilnim društvom u oblasti vladavine prava UN misije na Kosovu (RoLCSCM) se može uzeti kao jedan od dobrih modela (posredne) komunikacije sa javnošću;

3. Aktivno učešće

3.1. Predlog radnoj grupi da aktivno uključi predstavnike građana (nevladin sektor/odbornike) u realizaciji Sporazuma o pravosuđu, tj. omogući njihovo učešće u razvijanju detaljnih planova za integraciju srpskih pravosudnih organa u kosovske strukture i sl.

4. Obrazovanje

4.1. Preporuka Centru za razvoj demokratske kulture, i civilnom sektoru koji je aktuelan u oblasti vladavine prava, je da kroz organizaciju serije javnih diskusija i treninga, obradi teme:

a) značaj i posledice procesa primene Sporazuma o pravosuđu na svakodnevni život građana; b) Politički i pravni kontekst donošenja Sporazuma o pravosuđu / uzroci i očekivani ishodi ; c) Primena Sporazuma o pravosuđu, teškoće i uzroci.

Prilozi

Prilozi istraživanju se mogu naći na internet stranici Centra za zastupanje demokratske kulture www.acdc-kosovo.org, u okviru podstranice: "Publikacije". Prilozi uključuju:

- Upitnik
- Prezentaciju rezultata
- Bazu podataka sa legendom

Datum objavljivanja izveštaja na srpskom jeziku,
19.12.2015.